

מעדני אשר

גיליון ט"ח
(שנה ז')
פרשת משפטים תשי"ע

י"ל ע"י

מכון "מעדני אשר"

הגליונות ברחבי תבל יוצאים לזכותו של הרב ברוך בן מרים ומרת שיינדל מלכה בת היה פייגא

מדוע אסור להלוות כסף בלא עדים

מדוע לא אמרין עשה דוחה לא תעשה?

בפרשתו כ"ב כ"ד אם כסף תלוה את עמי וכו'.

איתא ברמב"ם פ"א מהל' מלוה ולוה ה"א מצות עשה להלוות לעניי ישראל שנאמר אם כסף תלוה את עמי את העני עמך.

איתא בגמ' ב"מ ע"ה ע"ב אמר רב יהודה אמר רב, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים עובר בלפני עור לא תתן מכשול, ופירש רש"י משום שעולה על רוחו של לוח לבפור, וריש לקיש אמר אף גורם קללה לעצמו, וברש"י כשתובעו וזה כופר הכל, מקללן אותו ואמרים לו שהוא דובר על צדיק עתק.

ובאחרונים כתבו דמרומו בפסוק הנ"ל: אם כסף תלוה את עמי, כלומר בפני עדים, כך כתב בעיני יעקב ב"מ ע"ה ע"ב בשם מהר"ש שפירא, וכן כתב החיד"א בפרשתו בספרו נחל קדומים, וכן בשו"ת שלמת חיים הלכות דינים סימן כ'.

יש להקשות: מדוע אסור להלוות בלא עדים, באופן שאין לו עדים ואין לו שטר, מדוע לא אמרין דכיון דבהלוואה לחבירו איכא עשה של אם כסף תלוה, וא"כ ניתי עשה ולדחי לא תעשה של לפני עור לא תתן מכשול, וליכא למימר דאמתי בכזה אופן מותר, מדכתב רב סתמא המלוה שלא בעדים עובר לפני עור, משמע דבכל ענין אסור אף כשאי אפשר להביא שטר או עדים, כך מקשה הגר"י בספר המצוות לרס"ג חלק ב' ע"מ 108 לא תעשה נ"ג, וכן במנחת סולת מצוה ס"ז.

איכא כמה תרוצים:

א. באופן הנ"ל דיש חשש שלא ישלם ליכא מצוה של הלוואה, א"כ אינו שייך כלל לומר עשה דוחה לא תעשה, דאינו מצווה כלל להלוות, כך תירץ לי כ"ק מרן האדמו"ר מצאנו שליט"א כשהרציתי השבוע את הקושיא בפניו, וכן משמע בשו"ת שלמת חיים הלכות דינים סימן כ' דהיכא דליכא עדים ושטר ליכא מצוה כלל כיון דיש חשש שלא יחזיר.

והגאון רבי יחיאל בונים שליט"א רב נוה הוריס קרית צאנז נתניה הראה לי כעין זה בפרי מגדים אור"ח סימן קס"ט באשל אברהם ס"ק ו' על הא דקמ"ל לא יתן לאכול למי שיוודע בודאי שלא יבדך, משום דעובר על לפני עור לא תתן מכשול, ומקשה הפרי מגדים מדוע לא אמרין שיבא העשה של צדקה וידחי הלא תעשה של לפני עור לא תתן מכשול, אלא כיון שיוודע בודאי שלא יבדך ליכא מצוה צדקה כלל.

ב. כיון דבשעת הלוואה ליכא עבירה של הלאו של לפני עור, אלא בשעת מכשול דהיינו בשעת כפירה, ובשעתה דקעבר בלאו לא מקיים עשה, שהרי כבר לוח, וליכא עשה דלדחי לא תעשה של לפני עור, לכן לא שייך עשה דוחה לא תעשה, כך תירץ הגר"י בספר המצוות לרס"ג חלק ב' ע"מ 108 לא תעשה נ"ג.

אבל דחה תרוץ זה: דמשמע דעובר מיד בשעת הלוואה, ואפילו הלווה לא כפר עובר על לפני עור.

מעדני אשר: לפי מה שכתבו הראשונים רבינו חננאל שבת קל"ב ע"ב, ורשב"א ראש השנה ל"ב ע"ב בטעם הדבר דאין עשה דוחה לא תעשה רק בעידנא, משום דחיישינן שייעבור הלא תעשה וישכח לקיים העשה, א"כ כשמקיים העשה קודם ואח"כ הלא תעשה אפילו דלא הויא בעידנא מדוע אינו דוחה, הא כבר קיים העשה, אבל לראשונים שסוברים דעשה דוחה לא תעשה רק בעידנא, דבעינן דומיא דכלאים בציצית דמשם ילפינן עשה דוחה לא תעשה דהויא רק בעידנא, א"כ אפילו כשמקיים העשה קודם ואח"כ הלא תעשה אם אינו בעידנא אינו דוחה.

ג. כיון דגם הלוה עובר על האיסור של לפני עור, שמכשיל את המלוה באיסור של לפני עור, א"כ לא שייך לומר עשה דוחה לא תעשה, כיון דבדידה ליכא העשה שידחה את הלא תעשה, כך תירץ הגר"י בספר המצוות לרס"ג חלק ב' ע"מ 108 לא תעשה נ"ג, עיין תוס' ב"ב ע"ג ע"א, גיטין מ"א.

אבל דחה תרוץ זה: דא"כ עיקר האיסור משום לפני עור של לוח, והיכי שביק רב עיקר האיסור של לפני עור דלוח, ונקט לפני עור דמלוה.

עוד דוחה תרוץ הנ"ל: דהא כיון דהלוה לא עובר בלפני עור משום דעשה דוחה לא תעשה, מימילא גם הלוה לא קעבר במיד, דליכא מכשול.

מעדני אשר: עוד יש לדחות ע"פ שיטת הפלאה כתובות כ"ד ע"ב דבכל מצוה שאי אפשר לקיים אלא רק בסיוע של השני, יש לשני נמי מצוה, א"כ כיון שאי אפשר לקיים מצוות הלוואה אלא ע"י הלוה, א"כ ללווה יש נמי מצוה, עיין מעדני אשר חלק ד' פרשת צבים.

ד. עשה שבממונ לא אמרין עשה דוחה לא תעשה, כך כתב במנחת סולת מצוה ס"ו, אפשר כוונתו כעין שיטת הרמב"ן בבא מציעא ל' ע"מ א' דלא דחינן מצות עשה משום מצוה שבממונ, כיון שאם הפקיר בעליו ממונ זה פטור הוא מאותה מצוה, ודמאי להא דאיתא בגמ' כתובות מ' א' היכא אמר' דאתי עשה ודחי את לית כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומיה לעשה, אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל, כלומר הואיל ואפשר לה לבטלו איל"פ שאמרה בעינא ליה אין שומעין לה ששניהם חייבין בכבודו של מקום ולא גלי רחמנא בכי האי עשה דנחיי.

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הנגיד הנכבד רבי יהושע שמואל בלייער שליט"א לונדון

לברכת מזל טוב ברכת אב

לבנו הרה"ג רבי חיים אהרן בלייער שליט"א מו"צ בירוסלים

לרגל הוצאת ספרו חוקי חיים חלק ב' על הלכות ריבית

יהא רעוא שיזכה עוד רבות בשנים בהרצת תורה כסאיתו הטהורה ויזכה לראות נחת מכל יוצאי הלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הרה"ג שמואל בנימין שיפר שליט"א ירוסלים

לעילוי נשמת זקנתו הרבנית העדקנית

מרת אסתר חנה שרייבר סופר ע"ה

אסת חבר להגה"ק בעל החשב סופר זצוק"ל אבד"ק פרשבורג

נפטרה ב' אדר ת.נ.צ.ב.ה.

ברכת מזל טוב לידידינו

העומד לימין המערכת בכל עת

הגאון האדיר רבי יחזקאל שרגא זוינפעלד שליט"א רב קהלת לב אברהם ירוסלים

לרגל שמחת נשואי בתו במו"ט

עב"ג הבה"ח ירחמיאל הרשלר נייז

יהא רעוא שיזכה לראות נחת מכל יוצאי הלציו ויעליה בכל אשר יפנה

על מה שמכו העולם להלוות בלא עדים

הא עובר לפני עוור לא תתן מכשול?

יש להקשות: מדוע בזמננו אין נזהרים בזה אפילו יראים ושלמים, ומלויים שלא בעדים, כך הקשה בפלפולא חריפתא על הרא"ש סוף פרק אזהה נשך, וכן בערוך השלחן חו"מ סימן ע', וכן בערך שי חו"מ סימן ע', וכן במנחת סולת מצוה ס"ו.

איכא כמה תרוצים ליישב מנהג העולם:

א. ע"פ מה שכתב הריטב"א מגילה כ"ח ע"א דהא דאמרינן בגמ' אסור לאדם שילוח מעותיו בלא עדים, היינו רק ממדת חסידות בעלמא, אבל ליכא בזה איסור מדינא, לא מדאורייתא ולא דרבנן, לפי הנ"ל א"ש דשמכו העולם כיון שליכא איסור,

כך כתב בשו"ת דברי מלכאל חלק ד' סימן קל"ו בד"ה והנה בזמן הזה.

ומביא ראיה לשיטת הריטב"א: מהא דאמרינן בגמ' ב"מ ע"ה ע"ב דאמרי לרב אשי, דרבינא מקיים כל מילי דרבנן, וניסה אותו אם ילוח בלא עדים, ואם איתא שהוא איסור גמור, איך עלה על דעתו של רב אשי, שרבינא יעבור על איסור גמור, וכי מה בין דין זה לבשר עוף בחלב או טלטול ברכמלית בשבת, ועוד מאי רבותא היא דמקיים מילי דרבנן, והא אמרינן בגמ' ערובין כ"א ע"ב כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, אלא ודאי דהויה רק ממדת חסידות.

וכן כתב בשו"ת מהרש"ג חלק ב' סוף סימן ק' דהויה רק מילתא דחסידות, ועל זה שמכו העולם שמלוים בלא עדים.

אבל בשדה חמד מערכת ה' כלל פ"ח דחה תרוץ זה: וכתב שאף שדברי הריטב"א הוא תרוץ למנהג העולם, מ"מ מדברי הרמב"ם והש"ע משמע שאסור מן הדין להלוות בלא עדים.

ב. ע"פ מה שכתב הרש"ש ב"מ ע"ה ע"ב דלכן נקט הגמ' הלשון כל "מי שיש לו מעות" ומלוה אותן שלא בעדים, דבא לומר דדוקא מי שיש לו ממון הרבה אז יש חשש לשמא יכפור הלוה בו כמו שפירש רש"י אבל אם אינו אמוד כל כך לא חיישינן לשמא יעיז הלוה לכפור, לפי הנ"ל א"ש, כך כתב מנחת סולת מצוה ס"ו.

אבל יש לדחות דברי הרש"ש: מהא דכתב הרמב"ם פרק ב' מהלכות מלוה ולוה הלכה ז' אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, חזינן דהרמב"ם לא הזכיר מי שיש לו מעותיו, א"כ לא נכון חילוק הנ"ל.

ועוד יש להעיר על תרוץ הנ"ל: דלא חזינן דכשלוים מעשירים כן מקפידים להלוות בעדים או בשטר.

ג. לכן דקדק בגמ' כל מי שיש לו מעות, משום שחזקה אין אדם מעיז בפני בעל חובו, ולא שכיח כל כך שיכפור, וזהו הטעם שכופר הכל פטור משבועה מן התורה, אלא רק מי שיש לו מעות המיוחדים להלוותו, ורגיל בכך פעמים רבות, יזמן לזה שיכפור הכל, אבל המלוה רק באקראי לית לן בה, כך תירץ בערך שי חו"מ סימן ע'.

אבל דוחה תרוץ הנ"ל מהא דהרמב"ם והטור והש"ע שינו הלשון, אלמא שלא חילקו בזה.

ד. העולם סומכים על ריש לקיש שם בסוגיא דאמר מלוה בלא עדים גורם קללה לעצמו, ולא קאמר אף גורם קללה לעצמו, ש"מ דפליג על רב, ולא סבירא ליה שעובר על לפני עוור לא תתן מכשול, דסבירא ליה שלא אמרה תורה לפני עוור, אלא כשנותן המכשול באותו שעה דומיא דהמלוה בריבית קצוצה שבאותו שעה הוא מכשילו, ורבינא שלא רצה להלוות לרב אשי בלא עדים, וקאמר משום שגורם קללה לעצמו, ולא קאמר משום לפני עוור, סבירא ליה כריש לקיש, ומוכח

שהלכה כריש לקיש דרבינא שהוא סוף הוראה סבירא ליה כוותיהו, ונפק"מ אם המלוה בעי למיקם בגורם קללה, אינו עובר על לפני עוור, ואפשר דעל זה שמכו העולם להלוות בלא שטר ועדים, כך כתב בפלפולא חריפתא סוף פרק אזהה נשך.

אבל דוחה את דבריו: משום דמדברי הרמב"ם שכתב שניהם, משום לפני עוור וגורם קללה לעצמו, אלמא דלא פליגי, והא דרבינא לא אמר משום לפני עוור, משום שלא רצה לומר לרבי אשי פסוק הנ"ל.

ה. ע"פ מה דמשמע בגמ' ב"מ ו' ע"א דהאינדא דתיקנו רבנן שבועת היסת אפילו לכופר הכל לא חיישינן לשמא יכפור, כיון שיצטרך להישבע על זה, כך כתב בשו"ת פרי יצחק חלק א' סימן מ"ה, וכן בספר ראש יוסף למהר"י אישקאפה סימן ע'.

אבל בשו"ת להורות נתן חו"מ סימן ס"ה דחה תרוץ זה: דהא הרמב"ם הביא דין שבועת היסת, ומ"מ פסק דאסור להלוות בלא עדים.

ו. כיון שבדרך כלל אין מלוה אלא למי שמכיר לא חשיינן שמא יכפור, כך כתב בערוך השלחן חו"מ סימן ז'.

ולענין הלכה: בודאי לכתחילה אין להקל להלוות בלא שטר ועדים.

מדוע אין מברכין ברכת המצוות קודם שמקיים מצוות הלוואה?

יש להקשות: כיון דמצוות הלוואה היא מצוה כמו כל מצוה, מדוע אין מברכים על זה ברכת המצוות, כך מקשה בשו"ת הרשב"א חלק א' סימן י"ח, וכן הקשה בקצות החשן סימן צ"ז, וכן בתומים חו"מ סימן צ"ז, וכן במנחת סולת מצוה צ"ז.

איכא כמה תרוצים:

א. משום דאין אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה, מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל, ומנא לן דכל מצוה שאפשר למיעקרא אע"ג דהשתא לא מיעקרא כמאן דמיעקרא דמיה. דתנן כתובות ל"ט כיצד שותה בעציצו אפילו חגרת אפילו סומא וכו' עד שאינה ראויה לבא עליה שאינו רשאי לקיימה שנא' דברים כב ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. ואמרינן עלה בגמרא ונייתי עשה ונדחה לא תעשה, אמר ליה היכא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דלא אפשר דלא לקיומה לעשה. אבל אי אמרה דלא בעינא לה מי איתיה לעשה כלל. אלמא כיון דאפשר למיעקריה לעשה אף על גב דאכתי לא עקרה ליה, הוה ליה כמאן דליתיה.

אבל בתומים חו"מ סי' צז כתב וז"ל דברים אלו של הרשב"א, סותרים למש"כ הרא"ש פ"ק דכתובות שהקשה דלמה אין מברכין על מצות קדושין אקב"ו על מצות קדושין ותירץ משום דאפשר לקיים בלי קדושין ע"י פלגש וכו', ולמה לא תירץ דלכן אינו מברך אקב"ו על קדושין משום דאין זה תלוי בבעל לבד דאולי לא תאבה האשה לקחתו ש"מ דלא ס"ל להרא"ש סברא זו של הרשב"א, ועיין בשו"ת הר צבי מילי דברכות סימן ב'.

ב. כיון שהלוואה הוא קללה ופרעניות, דבברכה נאמר דברים כ"ח י"ב ואתה לא תלוה וכן סי' י"ד ואפס לא יהיה בך אביון ועוונותיו הטו את אלה אין לברך, כך כתב בתומים חו"מ סימן צ"ז.

יש להקשות על התומים: דהא קימ"ל חו"מ סימן צ"ז שגם לעשיר יש מצוה להלוות, ושם זה לא קללה, כך מקשה במנחת סולת מצוה ס"ו.

ומתירץ: דאולי אם יעשו רצונו של מקום לא יצטרכו ללוות אפילו אצל ישראל, לכן לא תקנו ברכה.

מי שאומר לחבירו אתה משקר כמו רשע או ממזר האם הויא כמו שקרא לו רשע או ממזר?

בפרשתן כ"א י"ח וכי יריבין אנשים והכה וגו'.

הנה החובל בחבירו חייב משום חמשה דברים ואחד מהם זה בושת, וכן מי שמבייש את חבירו בדברים מענישים אותו כמבואר באריכות חו"מ סימן ת"כ.

איתא בגמ' קדושין כ"ח ע"א הקורא לחבירו ממזר יורד לוקה את ארבעים, וברמ"א כתב חושן משפט סימן ת"כ ס"ק מ"א בשם הרא"ש כלל ק"א אע"ג דאייתא בגמרא הקורא לחבירו ממזר סופג ארבעים, מ"מ יש מקומות שאין נוהגין כן, והולכין אחר המנהג.

יש לחקור מי שאומר לחבירו אתה מתנהג כמו ממזר האם הויא כמו שקרא לו ממזר ממש או דילמא כיון שלא אמר בפירוש שהוא ממזר אינו כמו שקרא לו ממזר ממש.

הנה בספר האגודה יומא סימן ד' מובא בבית יוסף חושן משפט סימן ת"כ ס"ק ל"ג וכן בשו"ת מהר"ל החדשות סימן קצ"ט, וכן בפתח עינים להחיד"א יומא כ"ב ע"ב כתב האומר לחבירו אתה משקר כממזר צריך לעשות לו דין, ואינו יכול לטעון שהתכוין לומר כמו ממזר ולא ממזר.

ומביא ראייה: מהא דאמרין בגמ' יומא כ"ב ע"ב בן שנה שאול במלכו, אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא, מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה אחויאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה פרש"י מלאכי פחד מבהילים אותו אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש, הדר חזא סיוטא בחלמיה, אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל, חזינן כיון שאמר דהויא כבן שנה שמלוכלך בחטא הויא כמו שאמר ממש.

וכן בשו"ת הרדב"ז כתב סימן תצ"ב וז"ל ולענין מי שאמר לחבירו אתה מכזב כמו ממזר הדבר ברור דהויא כאילו קרא אותו ממזר ורמז לדבר מהא דאיתא בגמ' ברכות י"ט ע"מ א' אמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן, ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר ישעיהו א' כמעט כסודם היינו, מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציני סודם כמעט כסודם היינו.

ובדרכי משה חו"מ סימן ת"כ **וכן בספר פתח עינים** להחיד"א יומא כ"ב ע"ב תמהו על הפוסקים הנ"ל מהא דאיתא בזוהר בפרשתן פרשת משפטים דף קכ"ב ההוא גברא דלייט לחבריה אעבר ר' ייסא אמר ליה כרשע עבדת, אתייה לקמיה דר' יהודה א"ל רשע לא קאמינא ליה אלא כרשע דאחזי מלוי כרשע ולא אמינא דאיהו רשע, אתא ר' יהודה ושאל לעובדא קמיה דרבי אלעזר אמר ליה ודאי לא אתחייב, מנלן, דכתיב איכה ב' היה יי' כאויב ולא אויב, דאי לאו הכי לא אשתאר מישראל גזעין בעלמא, כגוונא דא שם א היתה כאלמנה ולא אלמנה כאלמנה דאזיל בעלה לעברא דימא ומחכאת ליה, אמר ר' חייא ומהכא משמע מהתם משמע דהוא עקרא דכלא דכתיב יחזקאל א' ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם, כמראה אדם ולא מראה אדם, א"ר יצחק כתיב שיר ב' כתפוח בעצי היער וגו' כתפוח ולא תפוח, כתפוח דמתפרשא בגונוי ובגונוי אתאחדא מלה, אמר רבי יהודה אלו לא אתינא הכא אלא למשמע מלין אלין דין, תאנא כתיב זכריה י"ב והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדוד, כדוד ולא דוד, כדוד דאמר ד"ה א כ"ב והנה בעניי הכינותי לבית יי' וכתבי תהלים פ"ו כי עני ואביון אני, והוא מלכא על מלכין הוה והוה קרי לגרמיה הכי, אמר רבי אבא זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא לא קרא לון כקדש אלא קדש ממש דכתיב קדש ישראל ליי' ובגין כך כל אכליו יאשמו וגו'.

ודחה הראיה משאל: דעכ"פ דריש לגנאי שמלוכלך במקום שהויא ליה לדרוש לשבח כבן שנה שלא טעם טעם חטא.

וכן דחה הראיה של כמעט כסודם היינו: דהא דפותח פיו לשטן הוא חמור מאוד שהשטן מקטרג דאפילו אם אומר בכ"ף הדמיון מסוכן כי הא דכמעט כסודם, אבל בעלמא כ"ף הדמיון אינו כמי שאומר הדבר ממש, עיין בשו"ת חכם צבי סימן ע"ז דחה ראייה של הזוהר.

וברמ"א חו"מ סימן ת"כ ס"ק ל"ה מביא ב' השיטות, וכותב דאם אומר לחבירו אתה מכזב כמו ממזר עד שיתברר הדבר לכ"ע אינו כלום.

מעדני אשר: כעין זה דנתי בספר מעדני אשר חלק ג' פרשת ויקרא באריכות בהא דאמרין בגמ' מנחות ק"י ע"א כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת האם הויא ממש כחטאת ומי שנתחייב קרבן ולומד הלכות חטאת מיפטר להביא קרבן או דילמא לא הויא ממש כאילו הקריב, אלא דמגין עד שיביא קרבן, אבל אינו מתכפר בזה.

וכן דנתי בספר מעדני אשר חלק ג' פרשת חיי שרה **בהא דקימ"ל** ברכות ו' ע"א, שבת ס"ג ע"א, קדושין מ' ע"א, א"ר אסי חשב לעשות אדם מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, האם הויא כאילו עשאה ממש.

אדם שתבע את חבירו שגנב ממנו ובסוף לא היה יכול להוכיח בבית דין האם חייב משום בושת?

קימ"ל חו"מ סימן תכ"א ס"ק א' אינו חייב על הבושת עד שיתכוון לביישו והמבייש את חבירו שלא בכונה פטור, לפיכך ישן שבייש פטור.

וכותב הרמ"א על זה בשם מהר"ו סימן קס"ח וכן מי שקובל על חבירו שמסרו או גנב לו וכיוצא בזה אע"פ שלא יכול לברר עליו מ"מ פטור דהרי לא נתכוין לביישו.

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' קדושין כ"ז ע"ב כ"ח עד היכן גלגול שבועה אמר רב יהודה אמר רב דא"ל הישבע לי שאין עבדי אתה, ומקשה בגמ' ההוא שמותי משמתין ליה וכו' וברש"י לפי שמזלזל בישראל כל כך, חזינן דאף דרך תביעה חייבין על הבושת, כך מקשה בשו"ת הב"ח סימן ט', וכן בשו"ת שבות יעקב חלק ב' סימן קל"ב, וכן בשו"ת ציץ אליעזר חלק יט סימן סה.

הנה בשו"ת הב"ח סימן ט' זן בההיא דחו"מ ס' תכ"א, וכותב לחלק בין היכא דנראה לב"ד באין ספק דכוונתו לביישו דאזי מענשין אותו ואין התנצלות לומר דכוונתו לתועלתו, וכותב להסתייע מהך דקדושין דלמאי דקס"ד דאמר ליה השבע לי שאין אתה עבדי כנעני היה הדין נותן שהב"ד ינדרוה דקראו עבד כנעני, ואע"פ דיכול לומר לא נתכוונתי אלא לתועלתו שהוא עבדי שקניתיו כשהיה כנעני. שלא ודאי מאחר שברור וגלוי וידוע לב"ד שזה ישראל גמור הוא, וגם התובע יודע שכן הוא ופשיטא היא שלא יהא זוכה בדין אם כן לאיזה צורך תבעו, אלא ודאי נתכוין לביישו לקרותו עבד כנעני ולכך משמתין ליה וכו' עי"ש.

ובשו"ת שבות יעקב ח"ב סימן קל"ו כותב שע"פ דברי הב"ח הנ"ל, מיושב מה ששמע שרבים וכן גדולים שתמהו מסוגיא זו דקדושין שמבואר שאף דרך תביעה חייבים על הבושת על הא דפסקינן בחו"מ ס' תכ"א סעי' א' בהגה, והוא מתשובת מהר"ו ס' קס"ח ופסקי מהרא"י דכל דרך תביעה אינו חייב על הבושת כיון שלא כוון לביישו, והיינו דכאן בקדושין שאני שברור וגלוי וידוע לב"ד שזה ישראל גמור הוא והתובע יודע בכך עי"ש ביתר אריכות.

מכתבים למערכת

מי שלא כיבד את אביו האם מהני תשובה כשאני מבקש מחילה מאביו

מה שהבאתם חקירה בשם המנהל חינוך מצוה ליג' ס"ק ג' לפי מה שמבואר ברמב"ם פרק ב' מהלכות תשובה הלכה ט' דעבירות שבין אדם לחבירו לא מהני תשובה ולא יום הכפורים עד שירצה את חבירו, אם בנשואו לא כיבוד, דגזירת הכתוב היא דנוסף על כל כיבוד אדם, דבאור אחר אין איסור אלא ליעזרו וכאן מצוה לכבדו, אם לא כיבדו אפשר שהיא רק מצות המקום ברוך הוא ולא בין אדם לחבירו, דבין אדם לחבירו אינו אלא במה ששווה לכל אדם, אבל כאן הרי הוא רק באביו ואמו אי"כ אינו אלא כמצוות שבין אדם למקום ברוך הוא או דילמא כיון שהשם יתברך צווה מצוה זו המצוה בין אדם לחבירו, הרי הוא בין אדם לחבירו ולא מהני תשובה אם לא ירצה אותם.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א הוי"צ מחזיקי הדת

הגאון רבי אליעזר יחיאל קונשט שליט"א מראשי ישיבת קול תורה

יש לציין דבפירוש המשניות להרמב"ם ריש מסכת פאה חשיב שם המצוות שבין אדם לחבירו וחשב שם כיבוד הורים, הרי הוא מהמצוות שבין אדם לחבירו, ועל כן יש לבקש מחילה מהם אם לא כבדו.

הרב משה מאיר ארנסטיין שליט"א בארא פארק סולל מטה אפרים

יש לציין דבכללי יקר פרשת יתרו כתב שבכיבוד אב ואם יש תרוויה בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, וכן כתב בנחל קדומים ריש יתרו בשם ספר חסידים סימן תקע"ג.

הרב יעקב ישראל מייזנבער שליט"א לונדון

נראה להעיר דלפי מה שכתב הרבינו יונה בשערי תשובה שמי שסיפר לשון הרע על חבירו ובא לעשות תשובה, תלוי אם נעשה ניוק או צער לחבירו או הוא עבירה בין אדם לחבירו וצריך לבקש ממנו מחילה אפילו אם עדיין לא יודע מזה, ואם לאו אז הוא עבירה בין אדם למקום וצריך לעשות תשובה על זה, אי"כ ה"ה במי שלא כיבד את אביו אם יהיה לו צער מזה שכנו לא כיבדו או צריך לבקש ממנו מחילה, ואם לאו די שיעשה תשובה.

הרה"ג רבי אברהם יהודה וויזנפעלד שליט"א ירושלים בישיבת תפארת חיים ויהודה סדרת מבטח

יש להעיר מהא דאיתא ברמ"א אור"ח סימן שמ"ג וז"ל קטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו א"ע"פ שאינו צריך תשובה כשיגדל מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, ולא כתב גם שיבקש ממנו מחילה אלא ש"מ שאין צריך לבקש מחילה.

הילד יצחק בלייער נ"י ירושלים תלמוד תורה מאה שערים

נראה לומר דאיתא בבעל הטורים דלכך סמך מצות כיבוד אב ואם למצות כיבוד שבת, לומר שכשם שחייב לכבד את השבת כך חייב לכבד את אביו ואמו, וקשה מה כוונתו הרי כיבוד אב ואם כתוב בתורה, אלא יש לומר דכוונתו דכמו דכיבוד השבת הוא חיוב בין אדם למקום, כן נמי כיבוד אב ואם, ואביו הרה"ג רבי חיים שליט"א אמר לי להביא ראיה מהא דקמ"ל ויר"ד סימן ר"מ ס"ק א' קטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו א"ע"פ שאינו צריך תשובה כשיגדל, מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, ולא כתב גם שיבקש ממנו מחילה, אלא ש"מ שאין צריך לבקש מחילה.

איך מותר בשבת לשטוח מגבות אחרי המקוה הא איכא חשד שיאמרו שכיבסו בשבת

מה שהקשתם על מה שמכח העולם ששוחטים בשבת מגבות אחרי המקוה, הא קומ"ל אור"ח סימן ש"א ס"ק מ"ה מי שנפל בגדיו במים לא ישחטם לנגבם, מפני מראית העין שלא יחשדו ששכסו בשבת ואפילו בחדרים חדרים שאין שם רואים אסור, ולא מביעיא לאלו ששוחטים מחוץ לבית התשובה דקשה על מה שמכח, אלא אפילו אותם הנהגים לשטוח את המגבות בתוך המלחמות בבית הכנסת קשה על מה שמכח, הא אפילו בחדרים חדרים אסור, וכתבתם ג' היתרים.

הרב יהודה שינברג שליט"א בית שמש

נראה לתרץ בעוד אופן דבבית הכנסת דאין דרך לכבש שם, אי"כ בודאי מוכח שזה מהמקוה לכן אין לחשוש.

איך מותר להניק תינוק בשבת אף כשאני סכנה הא אסור לספות איסור לקטן בידים

מה שהקשתם בשם אחרונים איך מותר להניק תינוק בשבת הא כיון שדרכו של תינוק לניק, אי"כ הו"א מפרק דאורייתא, ואיך נותנים בידים לקטן, הא עובר האמא על איסור דאורייתא של לא תאכלום דילפינן שאסור לספות איסור לקטן בידים, ואפילו לקטן בן יומם שאינו בר הבנה אסור לספות איסור בידים, ובשלמא בתניוק שאינו אוכל דברים אחרים מותר דהו"א סכנה, אבל על מה שמכח להניק תינוקות שאוכלים דברים אחרים אמאי מותר להניק בשבת, ותרצתם בשלש אופנים.

הרב שלמה שטיינברג שליט"א בית שמש

הרב שלמה אפל שליט"א ירושלים

נראה לתרץ ע"פ מה שכתב המגן אברהם אור"ח סימן רס"ט ס"ק א' שכתב שמותר להאכיל קטן לפני קידוש כיון שאכילת היתר בזמן איסור, אין בו איסור משום ספיה, וכן כתב המאירי עירובין מ' ע"ב ואין איסור להאכיל את התינוק ביום הכפורים משום ספיה איסור, דווקא בדקא ספיה ליה בידים איסורין.

מעדני אשר: יש לציין דבמחנה אפרים הלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה כ"ז מביא סברא הנ"ל בשם הג"א דהא דאסור לספות איסור זה רק בדברים אסורים מחמת עצמן, אבל בדבר האסור מחמת יום לויכא איסורא, ובחתימת סופר הביא דבריו ותמה עליו דהרי שבת דאיסור דיומא קא גרים וכתוב שמת כ"י לא תעשה מלאכה אתה ובנך ובתך ופירש רש"י ע"פ המכילתא להזהיר גדולים על הקטנים.

אשה שיש לה בהמה האם מותר לתת את זה לאחרים שיעבדו עם זה בשבת

מה שהבאתם חקירת הפוסקים האם אשה מצווה שבהמתה לא תעבוד בשבת או דילמא כיון דשבתית בהמתו לא הו"א אלא מצות עשה שטורה ככל מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, והביאו ראיה שיש לה חיוב מהא דתנן במשנה שבת נ"ד ע"ב ביצה כ"ג ע"א פרתו של ראב"ז ע"כ ובגמ' לא שלו היתה אלא של שכירתו היתה, ומתוך שלא מיהא בה נקראת על שמה, חוינן להדיא דנשים מצוות על שבתית בהמתן.

הרה"ג משה פריד שליט"א ס. פאלא ברזיל

הרב יוסף חיים הלוי ברנבוים שליט"א כולל באר יוסף מודיעין עלית

יש לציין דבש"ת רב פעלים חלק א' סימן כ' כתב שיש לדחות ראיה זו, דאפשר שהיה לבעלה קנין פירות בבהמתה, ולכן מצד איסורו של בעל נאסר, ולכן היה למחות.

איך אמרינן בתפלת מוסף או מסיני נצטוו ציווי פעוליה כראי הא כבר נצטוו במרה

מה שהקשתם בשם הראשונים על הא דתיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת מוסף בשבת, תכנת שבת וכו' או מסיני נצטוו ציווי פעוליה כראי, וקשה דהא על שבת כבר נצטוו במרה, ותרצתם בששה אופנים.

הרה"ג רבי יצחק מאטצען שליט"א וליאמסבורג

נראה לתרץ דהנה בחדושי חתם סופר שבת פ"ז ע"א הביא בשם הנחלת יעקב דהא דאמרינן דשבת במרה נצטוו, לא נצטוו לשבות מיד ממרה ואילך, אלא לעסוק בהלכותיה לכשינהג, לפי הנ"ל אתי שפיר, ועינן רמב"ן בפרשת יתרו.

הגאון רבי יעקב איזנבך שליט"א מו"צ בקרית ספר

מה שהבאתם דלשיטת דשבת במרה נצטוו דהא אמרינן בקידוש בשבת ושבת קדשו במרה וברצון החילוני, משום דבכל התורה כפה עליהם הר כגיגית, אבל שבת ניתנה במרה בלא כפיה, וזה באהבה, יש להעיר דלשיטת דלא נצטוו על השבת במרה, הא דאמרינן באהבה, ע"פ מה דאמרינן בגמ' ביצה ט"ז ע"א הנותן מתנה לחבירו צריך להודיע, ולכן אמר הקב"ה למשה תאמר לעם ישראל שאני נתן להם את השבת, והטעם שצריך להודיע כדי להראות את אהבתו וחיבתו, ולכן אמרים שפיר ושבת קדשו באהבה.

תגובות אפשר לשלוח למחבר הרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א
עד ליום ג' בערב בלבד

לפקס המערכת: 057-7961607 או למייל: levib@017.net.il
לביירוים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560

ישמח לב מבקשי ה'

הופיע הספר הנפלא

אבני שהם

חקירות הלכתיות על פורים וארבע פרשיות

ערוך בטוב טעם

מאת ידידינו הרה"ג רבי ישעיה שלאמאביץ שליט"א

אנטווערפן

ספר שנחנף לכל תלמידי חכמים ובפרט למגידו שיעורים

ניתן להשיג בכל חנויות המנובחרות

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הרב דב מאיר אולמן שליט"א

קרית בעלזא בית שמש

לרגל שמחת הולדת בנו נ"י במח"ט

יהא רעוא שבוכות זיכוי הרבים יהיה נתח מכל יוצאי חלציו ויעליה בכל אשר יפנה

ישמח לב מבקשי ה'

הופיע הספר שרבים ציפו לו

מעדני אשר חלק ד'

מהדורת ראב"ן, גליונות משנת תשס"ט

ובעת הזאת נודה להנגיד הנכבד ידידינו

הרב אלתר יצחק אייזיק ראב"ן שליט"א מליקווד

שנטל על עצמו זכות הדפסת ספר זה

יהא רעוא שיתברך בברכת התורה

אודך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד